

This is the **published version** of the article:

Alturo i Perucho, Jesús. «La primera versió original del poema llatí "In bolsce-
vikum hodiernum" del doctor Josep Fonts i Surinyach (1877-1930)». *Analecta
sacra tarraconensia*, Vol. 86 (2013), p. 231-246.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/238150>

under the terms of the **IN**
COPYRIGHT license

LA PRIMERA VERSIÓ ORIGINAL DEL POEMA LLATÍ
«IN BOLSCEVIKUM HODIERNUM»
DEL DOCTOR JOSEP FONTS I SURINYACH (1877-1930)

JESÚS ALTURO I PERUCHO

Mossèn Josep Fonts i Surinyach, eruditíssim humanista d'època contemporània i, per això mateix, ben oblidat en els nostres dies,¹ fou un dels pocs i egregis llatínistes capaç de fer servir amb tota desimboltura i remarcable elegància la llengua de Ciceró, tant per a les seves composicions en prosa com en vers.² No endebades, el doc-

1. Apareix, tanmateix, al *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, vol.II, Barcelona, 2000, p. 202, en una entrada que li dedica el també erudit Ramon Ordeig i Mata i és considerat, naturalment, a l'excel·lent florilegi de J. MEDINA, *La poesia llatina dels Països Catalans. Segles X-XX (Antologia)*, Bellaterra 1996, pp. 217-227, qui se n'ha tornat a ocupar a l'article *Una polèmica a la premsa vigatana entorn de la imitació dels ritmes clàssics en català: Josep Fonts, Joan Franquesa i Josep Maria Llovera*, «Ausa», XXI, 151 (2003), pp. 75-87. De la mateixa manera en parla breument I. ROVIRÓ, *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)*, Vic 2000, p. 174. Vegeu, també, la meua nota 4.

2. Si bé el doctor J. Fonts és més conegut –diguem-ho així– per les seves composicions poètiques en llatí, també va escriure en aquesta llengua textos en prosa, com, per exemple, correspondència creuada amb altres humanistes del seu temps com l'escolapi pare Tomàs Garrido Sàez (1879-1937), oriünd de Budia, Guadalajara, però resident a Mataró el 1922, o el claretia Manuel Jové i Bonet (1895-1936), natural de Vallbona de les Monges i assassinat a l'inici de la Guerra Civil, que creà el 1927 la revista *Candidatus Latinus*, esdevinguda després *Palaestra Latina*. Aquest

tor Josep Torras i Bages ja havia vist en ell «el nostre petit Horaci» quan encara era ben jove.³ I no li mancava raó al venerable bisbe de Vic per a atorgar-li aquell títol de glòria.

Recordem, però, d'antuvi que mossèn Josep Fonts i Surinyach havia nascut a Santa Maria d'Horta d'Avinyó el 19 de setembre de 1877. S'ordenà de prevere el mateix dia de 1903, en fer els 26 anys, i el 10 de juny de l'any següent fou nomenat vicari i mestre de Cabrianes. El 21 de novembre de 1908 passà, en qualitat també de vicari, a Sant Cristòfor de Campdevàrol. Des d'octubre de 1909 exercí com a professor del Seminari de Vic, on regentà successivament les càtedres de Llatí, Humanitats, Retòrica i Poètica. El juliol de 1915 obtingué la llicenciatura en Sagrada Teologia pel Seminari Pontifici de Tarragona. Morí el 17 d'octubre de 1930, als 53 anys acabats de complir, per tant.⁴

capteniment erudit era força usual. Valgui a tall de mostra una breu nota en una targeta de visita, un distic, que en data indeterminada el jesuïta pare Jaume Nonell deixà al doctor Fonts, reflex de la pregona formació humanística dels eclesiàstics de l'època:

«Fonts es tu; et robur de fonte poëseos hauris.

Purius ex ipso fonte bibuntur aquae.

Pignus amoris,

Iacobus Nonell, S. I.».

Bé és veritat, però, que el pare Jaume Nonell i Mas (1844-1922) fou professor de Retòrica, i autor de llibres i estudis d'interès, entre els quals diversos de gramaticals i un d'aquests un *Tratado de la cantidad prosódica y de la formación de las palabras latinas*, Barcelona 1882. Basti veure l'article de J. SOLÀ, *L'obra gramatical del pare Jaume Nonell*, dins *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, vol. 6, Abadía de Montserrat 1987, pp. 231-242, i A. ÁLVAREZ VILLA, *sub voce* al *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* cit., vol. II, pp. 720-721. Fins i tot en temps més recents, i ja inicialment decadents en el conreu del llatí, els espectacles col·legials coneguts amb el nom d'«acadèmies» no deixaven de fer ús del llatí, ni que fos un «llatí macarrònic de secà», com se'ns diu respecte del Seminari de Barcelona a l'amè i ben escrit llibre de GUILLEM DEL MÓN (pseudònim de mossèn Joan Subirà i Rocamora), *La traca. Trapelleries seculars d'un Seminari pre-conciliar*, Barcelona 1983, p. 40.

3. Així ho conta mossèn J. GASOL, *Memòries d'un escolà de la Guia. Petita història d'un quart de segle: 1924-1948*, Manresa 1998, p. 269.

4. Vegeu el *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*, LXXXV, 1930, p. 470, i, sobretot, la nota necrològica que li dedicà la malauradament desapareguda revista *Palaestra Latina*, Annus Scholaris I. Num. 2, 1930-1931, Mense Novembri a. MCMXXX, p. 31, on llegim: «PALAESTRA LATINA pullo hanc pagellam induere cogitur et lacrimis interlinere. Nuntio luctuosissimo contristati sumus, quo Rdus. Dr.

Ja ben aviat publicà textos poètics en llatí. Així, M. S. Salarich esmenta la seva participació en la composició de les poesies que precedien els programes de les festes i certàmens organitzats per l'Acadèmia del Cíngol de Sant Tomàs,⁵ i en les poesies primer recitades en el Círcol literari i després publicades en periòdics vigatans.⁶ Per la seva banda, mossèn Gasol ens recorda que al Seminari Vell de Vic es col·locà, al vestíbul, una làpida commemorativa dels professors i seminaristes morts en la Guerra Civil, al costat d'altres dues dedicades, respectivament, a sant Antoni M. Claret i a Jaume Balmes. Totes tres eren compostes en llatí: la primera per mossèn Joan Colom i Grau (1905-1991), gran admirador de mossèn Cinto Verdaguer;⁷ la segona per l'il·lustre canonge Jaume Collell (1846-1932) i la de Balmes, per

Antonius Reixach nostrum moderatorem oppressit. Subito mortis periculo, ut credebatur paucis ante diebus, de nostro Fontio meliora sperabamus, cum hujus schedae postalīs missionem accepimus:

Rdo. P. Emm. Jové, C. M. F.
Vici, 17 oct. 1930

«Carissime: Dolorē oppressus tibi verba faciam. Hodie fere hora septima matutina Fontius noster egit animam *peritonitico* morbo correptus. R. I. P. Abs dubio in pace requiescit qui heri Ssmo. Viatico iterum solemniter recreatus et in finem plane sui compos vernacula lingua dixisse fertur: «Contritus morior». Tuam vix PALAESTRAM laetus legentem audiui, cum in altera palaestra, patientiae scilicet christianae in doloribus tolerandis, mirum in modum se exercuit, in qua bravium jam comprehendit, ubi lux perpetua luceat ei. Lugent familiares, conlegae, Seminarium, Latinae etiam litterae lugent».

Hortae in vico provinciae Barcinonensis natus est anno 1877. Caelesti adflatui obsequens ad Seminarium Vicense se contulit, ubi Sacerdotalibus studiis operam frugiferam dedit. Sacram ordinationem ubi recepit paroeciali munere functus est, donec anno 1913 a perinlustri Episcopo Torras et Bages ad cathedram rethorices est cooptatus. Latinitatis excultor egregius fuit cum vineta tum soluta oratione. Praecipua ejusdem opera recensentur *Nova lira*, *Episcopalia*, *Tentamina Hexametri* et *Odarum Liber* cui postremam manum nondum inposuerat, praeter quosdam in ALMA ROMA articulos in lucem editos.

Sacerdos fuit eximiae in Deum pietatis. Doctiores homines eum toto corde colebant, maxime P. Thomas Vinyas, Sch. P., P. Reuss, C. SS. R., Prof. Galdi, P. Tarrats, S. I., et carissimus hujusce nostri commentarii Moderator praeclarus, qui eum fratris loco habebat. Vita decessit die 17 mensis octobris, omnibus Ecclesiae auxiliis communitus quae piissime excepit. R. I. P.»

5. M. S. SALARICH, *Poesia vigatana del segle XIX*, «Ausa», XXVIII (1960), p. 22.

6. *Ibidem*, p. 27.

7. M. M. MIRÓ, *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* cit., vol I, Barcelona 1998, p. 572.

mossèn Fonts,⁸ «famós poeta en llengua llatina».⁹ I mossèn Gasol encara ens explica que el més important acte acadèmic del Seminari «era el de la festa de Sant Tomàs. N'era el número principal –continua– la discussió pública i en llatí ... d'una tesi de Teologia o Filosofia, segons els anys. Tradicionalment –prossegueix–, fins el 1936 i els primers anys de la postguerra, la sessió s'acabava amb el cant de l'*Hymnus auditorum Seminarii* (val a dir, l'himne dels estudiants del Seminari). A ple pulmó, amb lletra del “petit Horaci”, mossèn Josep Fonts, fill il·lustre d'Avinyó, afirmaven:

*Vicenze Seminarium! Te nostra pangunt pectora:
Nobis nihil devinctius, nil vixque nobis carius».*¹⁰

Pensem, a més, en els seus llibres, com els esmentats *Nova lyra*, *Episcopalia*, *Tentamina hexametri* i l'inacabat *Odorum liber*. L'expedient de censura eclesiàstica de la primera d'aquestes obres, *Nova lyra*, publicada a Barcelona,¹¹ es conserva justament a l'Arxiu Diocesà de Barcelona i crec que val la pena de donar-lo a conèixer, perquè aquí ja es veu l'alta estima en què era tingut mossèn Fonts. Comença amb la instància de l'autor, que deia:

«M. I. Sr.

El infrascrito José Fonts y Surinyach Pbro. de la Diócesis de Vich, á V. S. con el mayor respeto expone:

Que, deseando publicar una obrita titulada «Nova lyra» que contiene himnos y odas originales latinas, juntamente con su traducción catalana en verso por el Rdo. Luís Vinyas Pbro.:¹²

8. Edita els versos J. MEDINA, *op. cit.*, pp. 226-227.

9. J. GASOL, *op. cit.*, p. 269.

10. *Ibidem*, p. 283-284. Mn. Gasol també ens diu que «estranyament, l'any 1942, aquest himne deixà de cantar-se».

11. Amb el subtítol *Himnes y odas llatines* de Josep Fonts, Pbre., traduïdes al català en vers per Mn. Lluís Vinyas, Pbre, Vich, Agost de 1910, Barcelona. Imprempta de Guinart y Pujolar, Carrer del Bruch, 63.

12. Mossèn Lluís Vinyas i Canadell, de qui diu el *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vic*, del dilluns 31 de gener de 1944, núm. 2293, p. 55: «El día 19 del actual fallece en la Casa Asilo de Sacerdotes de esta Ciudad el Rdo. D. Luís Vinyas Canadell, pbro., Beneficiado del A. P. de la Catedral. Nacido en San Bartolomé del Grau el día 5 de Marzo de 1878 cursó los estudios eclesiásticos en el Seminario Diocesano, siendo ordenado Sacerdote en las Téporas de San Mateo de 1903, ejer-

A V. S. acude solicitando se digne hacer el oportuno nombramiento de Censor de la misma, á los efectos de la debida Aprobación eclesiástica.

Favor que el exponente espera merecer de la reconocida benignidad de V. S. á quien Dios guarde muchos años.

Barcelona 24 de Agosto de 1910

José Fonts Surinyach Pbro.

M. I. Sr. Vicario general de la Diócesis de Barcelona».

I la censura anà a càrrec de mossèn Josep M. Baranera.¹³ que opinà el següent:

ciendo seguidamente el cargo de Profesor del Colegio de 2ª Enseñanza de San Miguel de los Santos de esta Ciudad hasta 1922 que, por motivos de salud, dejó el cargo. En 1921 fue nombrado Beneficiado del A. P. de la S. I. Catedral. Se dedicó por largos años al ministerio de la Predicación de la Divina Palabra. Fue también Director de la Asociación de las Teresianas».

13. Mossèn Josep M. Baranera i Pasqués havia nascut a Vic el 5 de març de 1873 i estudià al seminari d'aquesta ciutat, però el 4 de novembre de 1896 sol·licità al bisbe de Barcelona que «habiéndole concedido su Prelado diocesano el correspondiente permiso para trasladarse á esta Ciudad con el fin de emprender una carrera en esta Universidad literaria, y, deseando adscribirse á la Parroquial de Santa Madrona, previo siempre lo que V. E. I. estime conveniente ordenarle sobre el particular» li concedís «la debida licencia para poder celebrar en esta Diócesis el Santo Sacrificio de la Misa». Sabem, a més, que, pel cap baix, el 14 de juny de 1911 ja era canonge de la Catedral de Barcelona i que el 28 de febrer de 1915 exercia com a catedràtic d'Economia Política Cristiana al Seminari Conciliar de Barcelona i que també fou nomenat professor especial de Religió i de Moral de «Las Escuelas Normales de Maestros y Maestras de esta provincia», per la qual cosa demanà un professor suplent per a la seva càtedra del Seminari. Morí a la casa rectoral de Sant Genís de Taradell el 5 d'agost de 1920 a les nou de la nit. Fou autor d'algunes obres, entre les quals: *Balmes i la seva obra apologètica-social*. Discurs llegit en la sessió commemorativa del LVII aniversari de la mort del gran filòsof que celebrà l'Associació «Catalunya Vella» el dia 9 de juliol de 1905 al Temple romà de Vich, Vic 1905; *El clasicismo poético de Manuel de Cabanyes*. Oración inaugural del curso académico de 1908-1909 leída en el Seminario conciliar de Barcelona, Barcelona 1909; i en col·laboració amb J. S. Soler, *Luz y tinieblas*. Controversia popular, Barcelona 1909; *La imitación de Cristo en el apostolado popular del sacerdote*, Barcelona 1912; *L'Apòstol de la pau*, Barcelona 1914; *El R. D. Cayetano Soler Pbro: El escritor. El hombre de acción. El apoloquista. El sacerdote*, por los M. Iltres. Srs. Dr. D. José M^a. Baranera; Dr. D. Sebastián Puig, Canónigos de Barcelona, y Dr. D. Jaime Collell, Canónigo de Vich, Barcelona 1916; *Al Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses*, Ripoll 1926; *Goigs a llaor del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses*, 1978. Tingué també un germà eclesiàstic, Mn. Jaume Baranera, nat igualment a Vic el 1875

«M. I. Sr.

Dando cumplimiento al honroso encargo de V. S. he leído con amor el original de «Nova lyra», selecto florilegio de poesías escritas en los metros más numerosos de la lira latina, en el cual su autor, el joven sacerdote, Rdo. D. José Fonts y Surinyach, ya ventajosamente conocido por su colaboración en la clásica revista romana, intitulada *Vox Urbis*, inspirándose en el espíritu cristiano y cultivando con exquisita elegancia la forma horaciana, se aprovecha muy oportunamente de la feliz conjunción de los Centenarios del inmortal pontífice, León XIII, y del eximio filósofo, Dr. D. Jaime Balmes, Pbro., para panegirizar las eminentes dotes de estas dos lumbreras de la Iglesia y de otros varones beneméritos de la Religión y de la Patria. Con estos temas ha sabido armonizar otros, no menos dignos de ponderación por el contraste que ofrece la presente lucha entre la Verdad y el Error, entre el Bien y el Mal.

Esta colección de poesías va acompañada de una fiel y atilada versión en versos catalanes, debidos a la bien templada lira de otro joven sacerdote, el Rdo. D. Luís Vinyas y Cañadell; y como entrambos textos me parecen ajustados á la más pura ortodoxia y moral cristiana, y pueden, de otra parte, servir de estímulo poderoso á la juventud estudiosa, para cultivar las Bellas Letras en obsequio de nuestra sacrosanta religión, los juzgo merecedores del honor de la publicidad, para la cual se solicita la venia de V. S.

Este es mi parecer, que humildemente someto al superior criterio de V. S.

Dios guarde á V. S. muchos años.

Barcelona 29 de Agosto de 1910.

José M^a. Baranera, Pbro.»

Ni cal dir que la llicència de publicació s'expedí sense cap problema.¹⁴

i mort a Barcelona el 25 de març de 1920, quan estava adscrit a la parròquia de Santa Anna de Barcelona. Extrec aquestes dades de l'Arxiu Diocesà de Barcelona; vegeu també J. BONET, *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, cit., vol. I, p. 194.

14. Però, curiosament sí que tingué alguna dificultat la publicació del seu poema «Sepulchrum episcopi Torras». D'aquesta qüestió me n'ocupo a l'article *La publicació del poema Sepulchrum episcopi Torras del Dr. Josep Fonts i la censura*, en premsa.

Tanmateix un dels seus poemaris més reconeguts foren els *Tentamina hexametri*, recull de poemes compostos en hores desvagades, on agabella versos ja publicats, que havien merescut algun premi en certàmens del gènere o que havien estat concebuts en honor d'algun pròcer il·lustre, al costat d'altres d'inèdits.¹⁵ Entre aquests cal comptar una poesia, *In Bolscevikum hodiernum*, diatriba feta contra el bolxevisme i dedicada a Isidor Vilaró, òptim conreador de la llengua llatina, segons el mateix Fonts, i recent –llavors– traductor de l'obra completa d'Horaci al català en versos ben disposats.¹⁶

El que no ens diu el doctor Fonts, però, és que aquesta mateixa composició inicialment havia estat pensada com una crítica a Alejandro Lerroux, en uns versos acabats de compondre el 8 de març de 1910, però que romangueren inèdits fins a la publicació dels *Tentamina* el 1927, moment en què, reaprofitant-los, els adreçà aleshores contra un enemic polític, sens dubte considerat encara més perillós que l'inefable Emperador del Paral·lel, això és, la facció bolxevic comandada per Lenin, victoriosa a Rússia des de feia un decenni i amb creixent influència en la política del moment arreu del món.

I és que mossèn Fonts, fidel a la història de la literatura llatina, que ja de bell antuvi serví tant per a enaltir els amics i protectors com per a rebaixar els enemics i rivals, dedicà algunes inspirades elegies en honor de personatges contemporanis seus, que admirava sincerament, com fou el cas del bon catòlic Enric Prat de la Riba,¹⁷ per a qui compongué, al cap d'un any de la seva mort, un poema, *Henricus*, «consagrat a cantar la mort gloriosa, l'activitat feconda, el

15. Així ho declara ell mateix en l'endreuça *Ad lectorem*: «*Hoc in volumine collegi poëmata, horis subsecivis composita, quorum nonnulla iam separatim edita fuerunt, quum in certaminibus praemium, vel in ephemeridibus censorum laudem meruissent. Verum in his ausus sum paginis fructus aliquot novissimos exhibere meae parum ingeniosae musae, amariores equidem, utpote in viridario natos, quod neque ars ulla politior neque assidua cura excoluerint*», p. 5. L'obra fou publicada a Vic el 1927 i dedicada *Illustri admodum atque amplissimo viro P. Joanni Perelló, SS. CC. qui episcopus Sedis Vicensis renunciatus est*.

16. La publicà el 1922, vegeu J. MEDINA, *Lletres d'enguany i d'antany*, Abadia de Montserrat 2003, p. 38.

17. Per bé que l'autor de *La Nacionalitat Catalana*, contràriament a J. Torras i Bages, «s'apartaria discretament ... [d'una orientació pública] confessional tot i la seva religiositat personal», tal com assenyala A. Balcells, *Evolució del pensament polític de Prat de la Riba*, dins E. PRAT DE LA RIBA, *Obra completa, (1887-1898)*, vol. I, Barcelona 1998, p. 35.

sepli triumpfal del fill ilustre de Castelltersol», acompanyat d'una traducció de l'escolapi pare T. Garrido,¹⁸ també destacat humanista aquest, com he dit, a qui va dedicada la composició. I com fou el cas, així mateix, de l'esmentat doctor Torras i Bages, a qui mossèn Fonts consagrà uns inspirats i sentits versos amb motiu de la seva mort, que li valgueren, entre altres, el següent comentari aparegut a la, per tants conceptes, memorable revista *La Paraula Cristiana*: «El fons llatí del nostre temperament nacional brolla aquí en versos tan autènticament clàssics com puguin donar-los els poetes llatinitzants de la culta Itàlia, o aquell prodigiós alsacià Reuss, èmul de Prudenci i Ausoni». I continuava encara: «Les virtuts del gran bisbe, els seus pontificals ensenyaments, la seva glòria actual són celebrats amb plectre manllevat al segle d'Horaci i ungit de gràcia cristiana».¹⁹

Però el doctor Fonts també es deixà endur per la crítica a polítics, d'altra banda ben censurables, com és el cas del mencionat Alejandro Lerroux, «llevat de l'odi portat pels polítics de Madrid a Barcelona», en paraules d'E. Prat de la Riba.²⁰ Aquest poema es conserva en versió autògrafa de l'autor i crec que vaga la pena de donar-lo a conèixer com a nova prova de l'alt nivell humanístic del seu autor; del seu esperit perfeccionista, que el duia a una constant correcció i millora, i alhora ens ofereix un nou element per conèixer més bé el seu pensament polític, ben arrelat a la terra, ja en part reflectit en les susdites poesies dedicades als dos prohoms de la pàtria esmentats.²¹

18. Henricus Prat de la Riba. *Memores versus compositi a Iosepho Fonts, pbro. lic. Theol. et in Seminario Trid. Vicensi Humaniorum Litterarum professore*, Vici Typ. Balmesiana MCMXVIII. Vegeu el comentari sobre aquest poema de M. DAUSÀ, «Gazeta de Vich», 8 d'agost de 1918, recollit en extret també als *Iudicia in comentariis periodicis prolata*, aplegats a *Tentamina hexametri*, p. XII. Del pare T. Garrido Sáez (Budia, Guadalajara 7-III-1879, Iratxe, Navarra 26-IX-1937), diu I. LÓPEZ, *sub voce* al *Diccionario Enciclopédico Escolapio*, vol. II. *Biografías de escolapios*, Salamanca 1983, p. 253: «Gran humanista, orador sagrado, y también dotado de vena poética, versificando fácilmente en latín, catalán y castellano». Va residir a Mataró, com he dit, i traduí al català el text llatí de l'*Oda a llaor de les Ss. Juliana i Sempronià Patrones de Mataró*, del pare Miquel Busqué.

19. Al fascicle 3r, del mes de març de 1925, i a *Tentamina hexametri*, p. XVI.

20. Vegeu el seu article «Matad». A. Lerroux, publicat a «La Veu de Catalunya» el 19 d'abril de 1907 i reproduït a *Obra completa, 1906-1917*, vol. III, Barcelona 2000, p. 341-342.

21. Sobre la coincidència dels quals vegeu Ll. VALERI, *Ideologías paralelas, Prat de la Riba y Torras y Bages*, «La Vanguardia Española», 1 d'agost de 1967.

La data de la composició, 8 de març de 1910, com he dit, és propera a la Setmana Tràgica, la qual, òbviament no deixà d'impactar el doctor Fonts²², de la qual, sens dubte, feia ben responsable Lerroux i el seu partit. I poc importa ara que l'anticlericalisme no hagués estat, certament, ni suscitat ni tan sols controlat pel lerrouxisme;²³ seria suficient l'opinió creada per «un cor ben harmonitzat de veus dretanes», que «assenyalava els radicals com a principals culpables de la “setmana roja”», imputació en què coincidiren «els conservadors de Maura, els integristes, els ultracatòlics de la Defensa Social i, naturalment, la Lliga, la qual, a través dels seus més alts portaveus, afirmà: “l'acció directiva i decisiva que en les darreres violències ha tingut un partit [que vingué] a pertorbar la normalitat de la vida política catalana [...] és tan evident que ni tan sols cal assenyalar-ho”»; atribuint a Lerroux «“l'obra de perversió moral de les masses” que havia fet possible la Setmana Tràgica».²⁴ D'altra banda, si bé en un primer moment els lerrouxistes defugiren «qualsevol participació i responsabilitat en els successos» i els arribaren a reprovar «atribuint-los a l'anarquisme», el panorama, com assenyala J. B. Culla, «canvià absolutament a partir del novembre de 1909. Caigut Maura, restablertes les garanties i esvaïda –amb l'ascens al poder dels liberals– l'amenaça judicial sobre l'estat major lerrouxista barceloní, el Partit Radical pot emprendre, amb poc risc, una explotació política oberta i indissimulada de la Setmana de Juliol».²⁵ «En resum –conclou Culla–, després d'haver-ne eludit les responsabilitats, els radicals mitifiquen ara “aquella bendita semana de julio de 1909”, en reclamen la paternitat espiritual, en reivindiquen la “gloria” i àdhuc, ocasionalment, se'n proclamen autors».²⁶

I no cal oblidar tampoc altres factors històrics que podien predisposar l'esperit de mossèn Fonts contra Lerroux, car la seva composició encara era cronològicament més propera a la caiguda, el 21 d'octubre de 1909, de Maura, en qui Prat de la Riba, l'admirat

22. De fet, també escriví un poema sobre el tema intitulat *Horrida Barcinone admissa in hebdomada terroris ultima mensis julii MCMIX*, recollit dins l'esmentada recopilació *Nova lyra* cit., pp. 74-79.

23. Com encertadament indica J. B. CULLA, *El republicanisme lerrouxista a Catalunya (1901-1923)*, Barcelona 1986, p. 206.

24. *Ibidem*, p. 213.

25. *Ibidem*, p. 215.

26. *Ibidem*, p. 216.

polític del nostre autor, basava el seu projecte de Mancomunitat que havia d'autoritzar la llei d'Administració local. Afegim-hi, a més, la posterior pujada al poder del liberal Segismundo Moret, la formació de la Conjunción Republicano-Socialista el 7 de novembre, a la qual s'incorporà el Partit Radical; les eleccions municipals del 12 de desembre, que donaren el triomf a liberals i republicans, i la formació de govern per part de José Canalejas després de la dimissió de Moret el 9 de febrer de 1910, cosa que comportà, com a primeres mesures, la dissolució de les congregacions no inscrites en el registre civil i accions a favor de la llibertat de cultes.

Òbviament, com a català i com a catòlic el doctor Fonts, davant aquesta situació, devia albirar un horitzó força entenebrit, i en faria responsable a Lerroux, per anticatalanista i per anticlerical; i en ell veurà un Sinó, el grec que dugué a la ruïna els troians en aconsellar-los que entressin dins la ciutat el cavall de fusta deixat pels aqueus, de la mateixa manera que, un any després, A. Rovira veuria el lerrouxisme com una «mala herba, maleïda herba».²⁷

Però, com ja he dit, el poema fou reaprofitat més endavant per atacar els bolxevics, facció política encara més de témer als ulls de mossèn Fonts. Ofereixo a continuació ambdós textos i assenyaló en cursiva les diferències. Atès que de la primera versió dedicada a Lerroux hom en conserva la redacció autògrafa original amb diverses correccions, també indico en nota, els successius *pentimenti*:

HORAE SUBSECIVAE^a

IN

ADMODUM SCELERATISSIMUM VIRUM^b A. LERROUX

COMMUNI CONCORDIAE PERNICIOSISSIMUM

ET NEQUAM MORUM LICENTIAE FAUTOREM

*Diverso Troiae miscentur moenia luctu...,
ingenti tandem á culmine tota ruit.
Turpibus insidiis, periurique arte Sinonis
Ilion infandum flet tacitumque dolum.*

27. En article aparegut a *La Campana de Gràcia* el 4 de març de 1911, citat per J. B. CULLA, *op. cit.*

a. *Cuidam Sinoni Lerroux*, cancel·lat.

b. *scleratisimo viro*, cancel·lat.

Tetrrior ecce Sinon *alter stat multo* priore,
 quem *peperit feritas* tartareusque furor.
Dulci peiorem Patriae non saecula *viderunt*
 hostem, nec vomuit turpius Orcus adhuc.
Stultitia captus tumida, ut rex ardet haberi,
 iura dare ac leges ipse superbus amat.
 Quos aliis *renuit*, *sibi summos* poscit honores,
 laudes *ac* titulos exigit *ipse sibi*.
 Non *aliis terris curat* commercia rerum
 ferri nostrarum, quas edit immeritus.
 Non *nobis traxit* Progressum, comoda nulla,
ex aliis populis iste Redemptor adhuc;
 errorem tantum malesuadum, iurgia dira
 et constans odium, bella, ferosque modos.
 Culturam populis dare, qua caret *ipse*, ferinus^c
 non *quaerit*, nam illam^d nescit amare *ferox*.
 Nititur et pueri blandos *pervertere* sensus.^e
Casti namque^f odio pignora amoris habet.
 Commentis iuvenum mentes, et corda nefandis
 vexat^g promissis, dira suadet eis.
 Hos odisse Deum *conatur*, cunctaque sancta,^h
 omnibus ut *inequam! sponte sit ipse* deus.
 Ordinis et pacis scelerato crimine sedes
 commaculare pias, ecce opus, ecce labor.
Cernite, mortales, hinc infortunia nostra;
Spernuntur leges, pellitur usque Pudor.
 Ius dicunt iniustitiam, dominosque, tyrannos;
 Libertas premitur dedecore atque probro...
¡Vere peiorem Patriae non saecula viderunt
hostem, nec vomuit turpius Orcus adhuc!
Postridie Nonas Martii MCMX

c. *venustus*, cancel·lat.

d. Una segona còpia de la primera versió diu *istam*.

e. *Indocilis sensus pueri pervertere gestit*, cancel·lat.

f. *humanos*, cancel·lat.

g. *corrumpit*, cancel·lat.

h. *recta*, cancel·lat.

IN BOLSCEVIKUM HODIERNUM

Horrifico Troiae miscentur moenia luctu;
 ingenti tandem a culmine tota ruit...
 Turpibus insidiis periurique arte Sinon
 Ilion infandum flet tacitumque dolum.
 Tetrrior ecce Sinon *saevit peiorque* priore,
 quem *feritas peperit* tartareusque furor.
Carae peiorem patriae non saecula *dederunt*
 hostem, nec vomuit turpius Orcus adhuc.
Turgida corda *gerens, miser*, ut rex ardet haberi,
 iura dare ac leges ipse superbus amat.
 Quos aliis *negat, ipse tumens sibi* poscit honores,
 laudes *et* titulos *exigit atque decus*.
 Non *cupit ad terras alias* commercia rerum
 ferri nostrarum, quas edit immeritus.
 Non *traxit nobis progressum*, commoda nulla,
gentibus ex aliis iste *redemptor* adhuc!
 errorem tantum malesuadum, iurgia dira,
 et constans odium, bella ferosque modos.
 Culturam populis dare, qua caret *ille*, ferinus
 non *satagit*, nam illam nescit amare *rudis*.
 Nititur et pueri blandos *corrumpere* sensus;
namque odio casti pignora amoris habet.
 Commentis iuvenum mentes et corda nefandis
 vexat promissis; dira suadet eis.
Edocet hos odisse Deum, *pia* cunctaque sancta,
 omnibus ut *possit, turgidus, esse* deus.
 Ordinis et pacis scelerato crimine sedes
 commaculare pias; ecce opus, ecce labor.
Hinc quot gignuntur mala, quae infortunia *nobis!*
Leges spernuntur, pellitur usque Pudor.
 Ius dicunt iniustitiam, dominosque tyrannos;
 Libertas premitur dedecore atque probro.
Atri nunc Orci furiae procul ite ministrae;
Vadite ab orbe; probris sat necibusque datum!

Com a simple curiositat i per remarcar el paper d'A. Lerroux com a «musa inspiradora» no sols de qui li eren contraris (*o felix culpa!*, en aquest cas), sinó també dels qui l'idolatraven, recordaré els següents dos acròstics, que li dedicà el coreligionari J. Caparrós. Eren com segueix:

GENIO Y GRANDEZA

Alta cimera es su frente
Luminosa que flamea
Enhiesta perennemente.
Junto a su invicta odisea
Alumbra siempre el ingente
Naife solar de su Idea.
De su numen eminente
Rezuma eviterna tea
Opulenta y refulgente.

La elocuencia de su verbo
Enciende recios fervores,
Rimando santos amores
Rinde al necio y al protervo,
Obstruyendo los rencores
Ululantes de un acerbo
Xenofobismo de horrores.

Genio viril que somete
A la estúpida carnaza
Rijosa que le acomete.
Cumbre altísima que traza
Iris inmenso, y promete
Amplio horizonte a la raza.

EXELSITUD

Abrazado al Ideal
Luminoso que le anima,
Es el recio y liberal
Jalón que abarca la cima
Amplia del lar nacional.
Numen genial que sublima

De la Patria el historial.
 Recto Juez que no escatima
 Opuesta acción frente al Mal.

Lumbre altiva de emoción
 Es su pura ideología.
 Rebate a la vil Traición
 Refugiado en noble hombría.
 Odios funde su pasión
 Ubicua como una pía
 Xana de excelsa intención.

Guerrilleros del Rencor
 Atacan a este Titán,
 Repúblico indiscutible;
 Cegados por el Error
 Ignoran que golpes dan
 A una potencia invencible.²⁸

Remarquem, finalment, que el propòsit immediat del doctor J. Fonts amb les seves composicions poètiques, de primer contra Lerroux i després contra els bolxevics, era, certament, el de combatre, amb les armes de les seves lletres, unes ideologies i unes polítiques que considerava socialment nocives, però la seva dedicació més general al conreu de la llengua del Laci obeïa, sobretot, al convenciment que el temps consagrat a la llengua mare millora el domini de les llengües filles, car ben clarament el mateix doctor Fonts ens ho explica al seu pròleg, quan diu: «*In his elucubrationibus praecipue id mihi proposui, ut pro mea exigua parte operam darem ne eloquii latini usus magis magisque in desuetudinem abeat, non sine magno detrimento ipsarum, hodie vigentium, linguarum, earum praesertim, quae a latina suam ducunt originem*».²⁹

28. Vegeu J. SAMBLANCAT, *El odio a Lerroux, el mejor amigo de la República*. Colección de artículos publicados en *Renovación*. (Pórtico, prólogo y comentario de Juan Caparrós Escudero). Dibujos de Andreu Damesón, 2ª edición popular, Barcelona 1935. El primer poema ja havia estat publicat, com se'n diu en el mateix pórtic, a *Progreso*, de Barcelona, el 9 d'octubre de 1932 i reproduït al setmanari *Alerta*, de Mazarrón (Múrcia), el 2 de juliol de 1933. El segon acròstic, també havia estat prèviament publicat al setmanari *Juventud*, de Barcelona, el 25 de setembre de 1934.

29. *Tentamina Hexametri* cit., *Ad lectorem*, p. 6.

Opinió a la qual s'adherirà també el seu docte recensionador de *La Paraula Cristiana*, en remarcar: «Nosaltres ... creiem que la nostra llengua no arribarà a la maduresa fins que tota persona culta –majorment els escriptors– posseirà almenys el llatí clàssic»,³⁰ motiu pel qual judicava, molt encertadament, «de gran profit la tasca d'aquests gloriosos isolats que mantenen en la nostra terra el caliu de la tradició llatinista, guardat gairebé exclusivament en els centres de cultura eclesiàstica», afirmació aquesta darrera ben certa també, si bé, malauradament, en els nostres dies, ja sembla tenir sols un valor històric, perquè, fins i tot als seminaris, l'estudi de les llengües clàssiques, de les llengües sagrades, sembla en preocupant procés de regressió, sense que les institucions civils no en prenguin, ai las!, el relleu.

30. *Op. cit.*, p. XVI.

